

СУТНІСТЬ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ І ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ З ПРАВООХОРОННИМИ ФУНКЦІЯМИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Розглянуто практичну складову підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення і військових формувань з правоохоронними функціями у сфері забезпечення державної безпеки. Практичне навчання акцентується на проведенні симуляцій, навчальних вправ, а також участі в реальних бойових діях, що дає змогу набутти необхідні знання і навички для ефективного виконання службово-бойових завдань. Розкрито взаємозалежність між ефективністю підготовки кадрів та їхньою здатністю реагувати на сучасні виклики у сфері державної безпеки, особливу увагу приділено розвитку навичок конспірації, маскуванню, а також спеціальному застосуванню технічних засобів.

Проаналізовано вплив використання сучасних технологій на процес підготовки кадрів. Визначено, що активне застосування систем спостереження, безпілотних літальних апаратів, засобів радіоелектронної боротьби та криптографічних пристроїв суттєво підвищує ефективність підготовки та готовність кадрів до виконання складних завдань у сфері державної безпеки.

Обґрунтовано необхідність усебічної підготовки кадрів, що містить теоретичну і практичну складові, з акцентуванням особливої уваги на розвиткові морально-етичних якостей, психологічної стійкості, аналітичного мислення та здатності приймати обґрунтовані рішення в умовах стресу, що в підсумку дає змогу фахівцям ефективно виконувати свої обов'язки і реагувати на постійно зростаючі загрози національній безпеці.

***Ключові слова:** державна безпека, підготовка кадрів, практичне навчання, технічні засоби, конспірація, маскуванню, системи спостереження, криптографія.*

Постановка проблеми. У статті увагу зосереджено на необхідності підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення та військових формувань з правоохоронними функціями, які займаються забезпеченням державної безпеки. Підкреслено, що цей процес є стратегічним фактором національної безпеки України, особливо з огляду на російсько-українську війну.

У зв'язку із цим є потреба в адаптації системи підготовки кадрів до нових реалій, що враховують як геополітичні, технологічні, так і стратегічні зміни. Зміст підготовки кадрів у зазначеній сфері полягає у формуванні професійних компетентностей, морально-етичних засад, а також психологічної готовності фахівців з обов'язковим урахуванням загроз національній безпеці.

Отже, порушується важливе питання комплексного підходу до підготовки кадрів, що має охоплювати як традиційні знання, так і новітні методи та технології для забезпечення їхньої ефективності в умовах постійно змінюваних і зростаючих викликів.

Підготовка кадрів для державних органів у сфері забезпечення державної безпеки як стратегічний фактор національної безпеки України є базою для будь-якої сфери діяльності, а особливо у державних органах спеціального призначення та військових формуваннях з правоохоронними функціями, які безпосередньо відповідають за забезпечення державної безпеки. Сама сутність підготовки полягає у системному і комплексному висвітленні процесів формування й розвитку професійних компетентностей, які необхідні для ефективного виконання службових обов'язків у відповідних органах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначену проблематику досліджували такі вчені, як: А. М. Сиротенко, В. С. Артамошенко [1], що розглянули питання набуття сумісності військової освіти і підготовки кадрів сил оборони на засадах якості; О. Діденко [2] розкрив особливості змісту і розвитку професійної компетентності офіцерів Державної прикордонної служби України на оперативному рівні військової освіти; Ю. О. Загуменна [3] обґрунтувала підготовку персоналу сектору безпеки і оборони як основу забезпечення національної безпеки України; В. Аніщенко, Н. Разумейко [4] провели комплексний аналіз основних напрямів реформування системи вищої військової освіти, основних вимог до професійних якостей офіцерів сектору безпеки і оборони України, напрямів застосування інтерактивних методів навчання для формування їх професійної компетентності відповідно до вимог сучасності; В. Клачко, С. Білявець, О. Діденко, Ю. Дем'янюк [5] поглиблено вивчали стан, проблеми та перспективи військової підготовки й освіти військових кадрів у контексті реалізації стандартів НАТО; С. В. Белай, А. Ф. Головня [6] досліджували теоретичні основи вдосконалення професійного розвитку офіцерського складу.

Як зазначено у працях В. І. Бунечка [7], А. Курбатова [8], В. О. Аніщенко, Н. С. Разумейко, А. В. Кужельного [9], М. Гавришука [10], підготовка кадрів передбачає не лише освоєння конкретних знань і вмінь, а й формування ціннісних орієнтацій, відданості, дисципліни та відповідальності.

У сучасних умовах підготовка кадрів постає в іншому вимірі і потребує реагування на сьогоденні виклики. Війна активує швидкі технологічні зміни, геополітичні перетворення та інші чинники, що вимагає від кадрів як традиційних знань, умінь і навичок, так і гнучкості, творчості, швидкого реагування на нові виклики, як це відображено у праці В. В. Сліпенюка і А. С. Клименко [11].

Метою статті є дослідження й аналіз ефективних підходів до підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення та військових формувань з правоохоронними функціями з визначенням основних елементів практичного навчання і використання сучасних технологій у парадигмі всебічної підготовки, що реалізує розвиток професійних компетентностей, морально-етичних якостей та психологічної стійкості фахівців.

Виклад основного матеріалу. Підготовка кваліфікованих кадрів для державних органів спеціального призначення та військових формувань з правоохоронними функціями у сфері забезпечення державної безпеки є комплексним і багатогранним процесом, що має на меті формування висококомпетентних фахівців, здатних ефективно виконувати свої обов'язки в умовах постійно зростаючих загроз національній безпеці.

Зважаючи на цю інформацію та дослідження провідних учених, можна структурувати основні складові підготовки кадрів та умовно класифікувати їх на професійну компетентність, психологічну готовність, фізичну підготовку та морально-етичні засади. Висвітлення цих складових є необхідним для повного розуміння сутності підготовки кадрів.

1. Професійна компетентність. Це одна з фундаментальних характеристик підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення та військових формувань з правоохоронними функціями у сфері забезпечення державної безпеки. Вона передбачає формування глибоких теоретичних знань, умінь та практичних навичок, необхідних для ефективного виконання спеціальних завдань у цій сфері [12].

Насамперед підготовка кадрів повинна забезпечувати оволодіння сучасними методами аналізу, прогнозування та розроблення рішень. Це дасть змогу фахівцям глибоко розуміти складні процеси, що відбуваються у сфері державної безпеки, своєчасно виявляти й оцінювати потенційні загрози, а також приймати обґрунтовані та ефективні управлінські рішення [13].

Підготовка кадрів має передбачати опанування новітніх технологій та обладнання, що використовуються у професійній діяльності. Це знання і навички роботи із сучасними інформаційно-аналітичними системами, засобами зв'язку, спеціальною технікою та озброєнням. Володіння такими компетентностями дасть змогу фахівцям ефективно застосовувати передові технології у своїй роботі, підвищуючи її результативність [14]. Важливо також, щоб підготовка кадрів забезпечувала формування глибоких теоретичних знань у сфері правового регулювання, організаційно-управлінських важелів діяльності державних органів спеціального призначення та військових формувань з правоохоронними функціями. Це дасть змогу фахівцям діяти в суворій відповідності до законодавства, ефективно координувати свої дії з іншими суб'єктами забезпечення державної безпеки [15].

Отже, професійна компетентність, що передбачає оволодіння сучасними методами аналізу, прогнозування та розроблення рішень, а також опанування новітніх технологій та обладнання, є фундаментальною основою підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення та військових формувань з правоохоронними функціями у сфері забезпечення державної безпеки. Лише всебічно підготовлені фахівці здатні ефективно виконувати свої обов'язки в умовах постійно зростаючих загроз національній безпеці.

2. Психологічна готовність, що є однією з найважливіших складових підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення та військових формувань з правоохоронними функціями у сфері забезпечення державної безпеки. Формування психологічної стійкості, здатності діяти в екстремальних умовах, приймати зважені рішення під тиском, а також розвиток лідерських якостей, комунікативних навичок та вмінь ефективно взаємодіяти в команді є її фундаментальними складовими [16].

Психологічна стійкість сприяє забезпеченню ефективної роботи сфери державної безпеки завдяки фахівцям, які можуть діяти в екстремальних умовах, приймати зважені рішення під тиском та залишатися спокійними під час кризових ситуацій і навіть стають більш ефективними й результативними у своїй роботі. Підготовка кадрів повинна забезпечувати формування таких навичок, що дадуть змогу ефективно реагувати на зміни обстановки та допомагати приймати актуальні й оптимальні рішення [17, 18]. Підготовка кадрів сприяє розвитку лідерських якостей, комунікативних навичок та вміння ефективно взаємодіяти в команді. Це спонукає фахівців ефективно координувати свої дії з іншими членами команди, приймати необхідні рішення та виконувати свої обов'язки в умовах постійно зростаючих загроз національній безпеці [19].

Важливо також, щоб підготовка кадрів забезпечувала формування психологічної готовності до роботи у складі спеціальних підрозділів, які можуть бути залучені до виконання складних та ризикованих операцій. Це і розвиток навичок швидкого реагування на зміни обстановки, і прийняття нестандартних рішень і, звісно, дії в умовах підвищеного ризику [20, 21].

Тож психологічна готовність, що охоплює формування психологічної стійкості, здатності діяти в екстремальних умовах, приймати зважені рішення під тиском, а також розвиток лідерських якостей, комунікативних навичок та вмінь ефективно взаємодіяти в команді, є істотною складовою підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення та військових формувань з правоохоронними функціями у сфері забезпечення державної безпеки. Лише всебічно підготовлена особистість може ефективно виконувати свої обов'язки в умовах постійно зростаючих загроз національній безпеці.

3. Фізична підготовка. Зважаючи на специфіку діяльності державних органів спеціального призначення та військових формувань з правоохоронними функціями у сфері забезпечення державної безпеки, фізичну підготовку необхідно сприймати як одну із визначальних у підготовці відповідних кадрів.

Високий рівень фізичної підготовки забезпечує розвиток витривалості, сили, спритності та інших фізичних якостей, необхідних для виконання складних оперативно-службових завдань (ОСЗ) та службово-бойових (СБЗ) [22]. Нерідко фізична підготовка виступає критичним чинником для ефективної роботи у сфері державної безпеки. Співробітники, які мають високий рівень фізичної підготовки, ефективно виконують свої обов'язки навіть у складних, ризикованих ситуаціях. Підготовка кадрів повинна забезпечувати розвиток таких фізичних якостей, як витривалість, сила, спритність та інші, які необхідні для виконання складних ОСЗ та СБЗ.

Фізична підготовка має бути інтегрована в інші складові підготовки кадрів – професійну компетентність та психологічну готовність. Це дасть змогу ефективно реагувати на зміни обстановки і виконувати свої обов'язки в умовах постійно зростаючих загроз [23]. Важливо також, щоб фізична підготовка була індивідуалізована й адаптована до конкретних потреб і вимог сфери діяльності. Це дозволить фахівцям розвивати ті фізичні якості, які є найважливішими для їхньої роботи, і забезпечить фізичну готовність до виконання складних ОСЗ та СБЗ.

Отже, фізична підготовка, що спрямована на розвиток витривалості, сили, спритності тощо, є складовою підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення та військових формувань з правоохоронними функціями у сфері забезпечення державної безпеки. Лише всебічно підготовлені кадри можуть ефективно виконувати свої обов'язки.

4. Морально-етичні засади. Підготовка кадрів повинна ґрунтуватися на формуванні міцних морально-етичних переконань, відданості принципам законності, повазі до прав і свобод людини, готовності діяти відповідно до високих стандартів професійної етики.

Морально-етичні засади є гуманною складовою ефективної роботи у сфері державної безпеки, адже особистість, яка має міцні морально-етичні переконання, ефективно виконує свої обов'язки у складних ситуаціях та позитивно впливає на оточуючих, як наслідок – і на весь колектив. Важливо, щоб службовці діяли з повагою до людської гідності, виявляли милосердя у своїй діяльності. Це особливо є актуальним у взаємодії із цивільним населенням та під час виконання завдань у кризових ситуаціях [24].

Морально-етичні засади охоплюють сукупність норм, принципів та цінностей, які регулюють поведінку особового складу і формуються на основі Конституції України, законодавства, міжнародних норм і принципів, прав людини. Основними морально-етичними принципами є чесність, об'єктивність, справедливість, повага до прав і свобод людини, патріотизм і професіоналізм. Кадри державних органів та військових формувань повинні діяти чесно й об'єктивно, уникати будь-яких проявів корупції, зловживань владою та особистих інтересів. Це забезпечує довіру громадян до відповідних органів і підвищує ефективність виконання їхніх завдань. Усі дії службовців мають бути справедливими і спрямованими на захист прав і свобод людини, це є тотожним дотриманню законності, недопущенню дискримінації та забезпеченню рівноправного ставлення до всіх громадян [25].

Патріотизм також є ключовою морально-етичною цінністю, яка мотивує до самовідданої праці на благо Батьківщини. Відданість національним інтересам і готовність захищати суверенітет та територіальну цілісність України є важливими складниками патріотичного виховання.

Високий рівень професіоналізму передбачає поряд зі знаннями, уміннями та навичками також етичну відповідальність за свої дії, адже професіоналізм – це здатність приймати обґрунтовані рішення, діяти в інтересах держави і громадян, зберігати конфіденційність та уникати конфліктів інтересів [26, 27].

Підготовка кадрів державних органів спеціального призначення, таких, як спецпідрозділи, розвідувальні та контррозвідувальні служби, має свої особливості, зумовлені специфікою їхньої діяльності, зокрема: поглиблене вивчення методів оперативно-розшукової діяльності (ОРД), тактики проведення спеціальних операцій та навичок роботи з конфіденційними джерелами інформації.

Методи ОРД дають змогу ефективно працювати у сфері державної безпеки, адже професіонали, які поглиблено їх вивчають, спроможні ефективно виявляти і розслідувати злочини. Зі свого боку, це

впливає на тактику проведення спеціальних операцій, а позитивно чи негативно – залежить від особистісних характеристик фахівців.

Формування вміння швидкого орієнтування в оперативній обстановці, прийняття нестандартних рішень і дій в умовах високого ризику є невід'ємною частиною підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення та військових формувань з правоохоронними функціями у сфері забезпечення державної безпеки. Адже у фахівців стимулюється розвиток здатності ефективно реагувати на динамічні зміни оперативної обстановки, приймати обґрунтовані рішення та діяти рішуче й професійно за будь-яких обставин.

Творче мислення, вихід за межі стандартних алгоритмів дій сприяють прийняттю нестандартних, дієвих та обґрунтованих рішень. Така здатність реагувати на складні та непередбачувані ситуації, безумовно, є позитивною стороною підготовки кадрів. Дії в умовах підвищеного ризику є невід'ємною складовою професійної діяльності фахівців у сфері забезпечення державної безпеки. Підготовка кадрів має забезпечувати формування у них психологічної стійкості, здатності діяти рішуче і професійно навіть за умов загрози власному життю та здоров'ю.

Розвиток навичок конспірації, маскуванню, а також спеціального застосування технічних засобів у підготовці кадрів має велике значення, бо є важливою складовою для ефективної роботи у сфері державної безпеки.

Конспірація, або здатність до прихованої діяльності, є однією з найважливіших навичок, необхідних для співробітників державних органів спеціального призначення. Вона містить різні методи і техніки, які дають змогу діяти непомітно, уникати виявлення та забезпечувати захист особистих даних і місць перебування.

Значущою складовою цього процесу є умови, максимально наближені до реальних. Під час навчання кадри отримують знання про методи виявлення й уникнення спостереження, способи маскуванню своїх дій та техніки створення легенд – фальшивих особистостей або прикриттів, які використовуються для введення в оману противника. Також важливим є навчання методам дії автоматизованих систем управління, криптографії та захисту комунікацій, що дає змогу забезпечити безпеку передачі інформації.

Маскуванню, зі свого боку, активує різноманітні способи уникнення виявлення під час виконання завдань. Це такі, наприклад, як фізичне маскуванню, зміни зовнішності, використання камуфляжу, а також створення фальшивих слідів для введення противника в оману. Зміна зовнішності і поведінки досягається вивченням психологічних аспектів маскуванню, таких, як манери, акценти, звички, що сприяє створенню переконливого образу. Спеціальне застосування технічних засобів передбачає використання різноманітних пристроїв і технологій, які допомагають забезпечити ефективне виконання завдань у сфері державної безпеки.

Активно застосовуються системи спостереження – камери відеоспостереження, тепловізори, радары й інші пристрої для моніторингу обстановки та збирання інформації. Необхідні навички з налаштування цих систем, їх аналізу, отримання даних та використання для планування і проведення операцій.

Засоби радіоелектронної боротьби (РЕБ) охоплюють технології для придушення або перехоплення сигналів зв'язку противника, захисту власних комунікацій та створення перешкод для роботи електронних систем противника. У навчанні цього напряму передбачено вивчення методів радіоелектронного захисту, управління засобами РЕБ та відпрацювання тактик застосування зазначених технологій.

Криптографічні пристрої забезпечують захист інформації під час її передачі, зберігання й оброблення. Кадри навчаються використовувати різні види шифрування, розробляти та впроваджувати криптографічні протоколи, а також аналізувати безпеку криптографічних систем.

Для проведення розвідувальних операцій, спостереження та доставки вантажів у важкодоступні райони на цей час дуже широко використовують безпілотні літальні апарати (БПЛА). Вивчення принципів аеродинаміки, управління безпілотними апаратами, аналізу зібраної інформації та проведення операцій із застосуванням безпілотних технологій є фундаментом уміння використовувати БПЛА.

Ефективна підготовка персоналу передбачає не лише теоретичне навчання, але й практичне відпрацювання навичок у реальних умовах. Досягається це проведенням симуляцій, навчальних вправ, участю у реальних операціях під наглядом досвідчених інструкторів та регулярними тренуваннями.

Під час проведення симуляцій відпрацьовують навички конспірації, маскуванню та застосування технічних засобів у контрольованих умовах, що максимально наближені до реальних. Ці дії дають змогу кадрам набути необхідних знань, відчути впевненість у своїх діях, але така практика має низку недоліків, тож доцільніше буде застосувати комбіновані способи підготовки.

Навчальні вправи зазвичай містять розіграш бойових дій, окремі елементи бою та інші активні дії, що допомагають відпрацювати командну роботу, координацію дій та прийняття рішень у стресових умовах. Також доволі дієвою є участь у реальних операціях під наглядом досвідчених інструкторів; вона дає змогу отримати практичний досвід і застосувати набуті знання у реальних ситуаціях, що забезпечує підвищення рівня підготовки та готовності до виконання СБЗ.

Підготовка кадрів для державних органів спеціального призначення вирізняється своєю специфічністю, зумовленою особливими вимогами до їхньої діяльності: це поглиблене вивчення методів ОРД, тактики проведення спеціальних операцій та робота з конфіденційними джерелами інформації. Ефективне засвоєння цих методів сприяє розвитку здатності особистості до аналітичного мислення, швидкого реагування та прийняття обґрунтованих рішень у динамічній оперативній обстановці. Навички конспірації, маскуванню та спеціальне застосування технічних засобів забезпечують успішну приховану діяльність, уникнення викриття та захист інформації, що є запорукою виконання завдань у сфері державної безпеки. Інтеграція теоретичних знань з практичними тренуваннями підвищує професійну підготовку та готовність кадрів до ефективного реагування на сучасні виклики і загрози.

Підготовка персоналу для військових формувань з правоохоронними функціями є складним і багатограним процесом, що поєднує в собі елементи військової підготовки та правоохоронної діяльності. Ці формування займають особливе місце у системі державної безпеки, оскільки їхні функції охоплюють як традиційні військові завдання, так і правоохоронні обов'язки, зокрема забезпечення громадського порядку, боротьбу з тероризмом, охорону стратегічних об'єктів та виконання спеціальних операцій. У зв'язку із цим підготовка персоналу повинна відповідати вимогам щодо професійної компетентності в обох сферах.

Основою, звісно, є військова підготовка, яка об'єднує фізичну підготовку, навчання військовим дисциплінам, володінню зброєю та технікою. Фізична підготовка спрямована на розвиток витривалості, сили, спритності та загальної фізичної готовності через регулярні тренування, участь у змаганнях, навчальних стрільбах та інших фізичних вправах [28]. Навчання військовим дисциплінам передбачає вивчення принципів ведення бойових дій, тактики, оперативного мистецтва та стратегії, а також вивчення військових доктрин та стандартів.

Важливе місце займає розроблення планів дій у різних бойових ситуаціях, досконале вивчення способів ведення наступу та організації оборони, засвоєння основ управління підрозділами у бою. Підґрунтям цього є вивчення процедур координації з іншими підрозділами та штабами для досягнення загальних цілей старшого командування.

Володіння сучасною зброєю і технікою, як показує війна, є вирішальним, воно характеризується навчанням використанню стрілецької зброї, гранатометів, артилерійських систем, бронетехніки та інших засобів ведення бойових дій [29]. Особлива увага приділяється правилам і техніці безпеки під час використання зброї, а також навичкам її технічного обслуговування.

Специфіка правоохоронних функцій вимагає від військових формувань розширеного спектра знань, умінь та навичок у галузі права, забезпечення громадського порядку та боротьбі зі злочинністю, а саме вивчення нормативно-правової бази, що регулює діяльність правоохоронних органів, методів розслідування та запобігання злочинам, а також технік знешкодження злочинних угруповань.

Вивчення права передбачає набуття знань законодавчих актів, міжнародних договорів і угод, що регулюють правоохоронну діяльність, – конституційного права, кримінального права, адміністративного права, а також спеціальних законів, які регламентують діяльність військових формувань з правоохоронними функціями.

Методи забезпечення громадського порядку втілюються у способах управління масовими заходами, тактики реагування на надзвичайні ситуації, проведення евакуацій, забезпечення безпеки громадян під час масових заворушень. Навчання в цьому напрямі містить симуляції сценаріїв масових заворушень, навчання взаємодії з правоохоронними органами, а також передбачає застосування спеціальних засобів (наприклад, засобів для контролю натовпу, засобів захисту і знешкодження).

Симбіоз військової та правоохоронної підготовки відіграє значну роль у підготовці персоналу військових формувань з правоохоронними функціями, він дає змогу забезпечити поєднання військових навичок і знань з правоохоронними обов'язками, що підвищує ефективність виконання СБЗ.

Однією з важливих складових інтеграції є навчання тактиці ведення дій (бойових дій) у міських умовах, де необхідно зважати на цивільне населення та інфраструктуру. Для цього вивчають специфічні методи зачистки будівель, забезпечення безпеки цивільних осіб, а також мінімізацію збитків для цивільної інфраструктури. Військові навички у цьому контексті, безумовно, мають поєднуватися з правоохоронними методами, такими, як переговори з підозрюваними, оцінювання ризиків для цивільних та співпраця з місцевими правоохоронними органами.

Інтеграція також передбачає розвиток навичок планування операцій, де одночасно враховуються військові та правоохоронні сторони. Наприклад, під час планування операції із забезпечення громадського порядку підрозділи можуть використовувати тактичні навички для швидкого реагування на загрози, а правоохоронні методи – для управління масовими заходами і запобігання злочинності.

Використання сучасних технологій, таких, як засоби спостереження, комунікацій, розвідки, а також високотехнологічні засоби, під час виконання спеціальних завдань відіграють важливу роль у підготовці персоналу військових формувань з правоохоронними функціями. Виконання дії спостереження досягається системами відеоспостереження, тепловізорами, дронами, що використовуються для моніторингу обстановки та збирання інформації.

Комунікаційні технології забезпечують ефективний зв'язок між підрозділами та іншими правоохоронними органами. Це використання захищених каналів зв'язку, криптографічних методів для захисту інформації, а також навчання методам координації й управління підрозділами у реальному часі, що є ефективним під час застосування тих же БПЛА, як показує практика війни. Розвідувальні технології містять засоби для збирання й аналізу інформації, такі, як програмне забезпечення для оброблення даних, системи радіоелектронної боротьби й інші засоби, що дають змогу виявляти і нейтралізувати загрози.

Психологічна підготовка є невід'ємною частиною підготовки особового складу військових формувань з правоохоронними функціями. Вона обов'язково сприяє розвитку стресостійкості, здатності діяти у складних і небезпечних умовах, а також навичок управління емоціями та взаємодії з іншими людьми.

Психологічна підготовка спрямована на формування у кадрів здатності приймати рішення у стресових ситуаціях, адаптуватися до умов, що швидко змінюються, а також зберігати моральний дух і командну згуртованість. Це досягається через проведення психологічних тренінгів, участь у симуляціях кризових ситуацій, а також роботу з психологами. Навички управління емоціями поєднують розвиток здатності контролювати страх, агресію та інші емоції, що можуть впливати на ефективність виконання завдань. Дієвим бонусом є навчання методам психологічної підтримки колег, виявлення та реагування на ознаки психологічного виснаження або стресу в команді.

Особливості підготовки персоналу для військових формувань з правоохоронними функціями полягають у поєднанні військової і правоохоронної підготовки, інтеграції сучасних технологій та розвитку психологічної стійкості, що є комплексним і багатограним процесом. Це формує високу готовність кадрів до ефективного виконання службових завдань як у військових, так і у правоохоронних контекстах, що є критично важливим для забезпечення національної безпеки і громадського порядку.

Поєднання характеристик військової підготовки (фізична витривалість, військова дисципліна і володіння зброєю) із правоохоронною підготовкою (знання права, методів розслідування злочинів та забезпечення громадського порядку) дає змогу підготувати персонал, здатний ефективно діяти як у бойових, так і у правоохоронних умовах. Усі ці знання, уміння та навички забезпечують можливість виконання складних оперативних завдань, зокрема у міських умовах та під час боротьби з тероризмом.

Інтеграція сучасних технологій, таких, як системи спостереження, засоби РЕБ, радіоелектронної розвідки, криптографічні пристрої та БПЛА, значно підвищує оперативні можливості військових формувань. Використання цих технологій сприяє ефективному збиранню й аналізу інформації, координації дій у реальному часі, а також забезпеченню комунікацій та управлінню підрозділами. Наприклад, БПЛА забезпечують розвідку і спостереження у важкодоступних районах, а засоби РЕБ дають змогу нейтралізувати електронні загрози противника.

Розвиток психологічної стійкості особистості є також важливим елементом підготовки. Здатність до управління емоціями, дій в умовах стресу і небезпеки, зберігання морального духу і командної згуртованості є такими, що значно підвищують імовірність ефективного виконання завдань у складних сучасних умовах. Саме психологічна підготовка повинна охоплювати проведення тренінгів, участь у симуляціях кризових ситуацій і роботу з психологами, що дасть змогу персоналу адаптуватися до умов, які швидко змінюються, і зберігати ефективність навіть під час виконання найскладніших СБЗ.

Загалом, ефективність підготовки особового складу військових формувань з правоохоронними функціями залежить від багатогранного підходу, що поєднує інтеграцію військових і правоохоронних складових, використання сучасних технологій та розвиток психологічної готовності. Цей підхід забезпечує високий рівень готовності персоналу до виконання службових завдань, сприяє забезпеченню національної безпеки і дає змогу ефективно реагувати на сучасні виклики і загрози.

Якісна підготовка кадрів повинна реалізовуватися в системі навчання, що відповідає сучасним вимогам та реалізації поставлених цілей. Це спонукає до використання сучасних методів та технологій, розкриття яких потребує більш детального розгляду. Висвітлення цих позицій підтверджує необхідність у такій системі підготовки кадрів, яка забезпечить формування й розвиток не лише професійних, але й особистісних якостей для ефективного виконання завдань у сфері державної безпеки.

Висновки

У проведеному дослідженні було проаналізовано основні складові підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення та військових формувань. Головна увага приділялася інтеграції сучасних технологій, розвитку професійних компетентностей, а також психологічної стійкості та моральних якостей фахівців. На підґрунті аналізу було сформульовано п'ять основних висновків, які визначають напрями подальшого вдосконалювання підготовки кадрів у сфері забезпечення національної безпеки.

1. Підготовка кадрів для державних органів спеціального призначення і військових формувань повинна бути всебічною й охоплювати не лише теоретичне навчання, але й інтенсивне практичне тренування з використанням сучасних технологій. Особливу увагу необхідно приділити розвитку професійних навичок, що дадуть змогу ефективно діяти в умовах викликів сьогодення.

2. Застосування технічних засобів, таких, як системи спостереження, безпілотні літальні апарати, радіоелектронна боротьба та криптографія, є підґрунтям процесу підготовки кадрів, що забезпечує їхню готовність до виконання завдань у складних ситуаціях і дає змогу швидко реагувати на загрози.

3. Окрім професійних навичок, велике значення надається розвитку психологічної готовності кадрів до роботи в умовах стресу й екстремальних ситуацій. Формування морально-етичних якостей, відданості та відповідальності сприяє підвищенню ефективності виконання службово-бойових завдань.

4. Зміни у геополітичному середовищі і технологічний прогрес вимагають від кадрів гнучкості, креативності та здатності швидко адаптуватися до нових умов. Це досягається оновленням підходів до навчання і забезпечення постійного вдосконалювання професійних компетентностей.

5. Підготовка кадрів має бути безперервним процесом, у якому передбачаються навчання новим методикам, відпрацювання навичок та впровадження сучасних технологій у практичну діяльність, що сприятиме стійкому розвитку професіоналів, здатних ефективно реагувати на постійно зростаючі загрози національній безпеці.

Подальші наукові дослідження необхідно зосередити на розробленні новітніх методик підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення з огляду на сучасні технологічні досягнення. Особливу увагу варто приділити інтеграції безпілотних літальних апаратів та систем радіоелектронної боротьби у навчальні програми. Також важливо дослідити психологічну підготовку кадрів до роботи в умовах високого стресу й екстремальних ситуаціях.

Перелік джерел посилання

1. Сиротенко А. М., Артамощенко В. С. Набуття сумісності військової освіти і підготовки кадрів сил оборони на засадах якості. Національні вимоги і стандарти НАТО. *Наука і оборона*. 2021. № 1. С. 48–53. DOI: <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2021-14-1-48-53>.

2. Діденко О. Особливості змісту і розвитку професійної компетентності офіцерів Державної прикордонної служби України на оперативному рівні військової освіти. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки*. 2022. № 31 (4). С. 56–75. DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v31i4.1310>.

3. Загуменна Ю. О. Підготовка персоналу сектору безпеки і оборони як основа забезпечення національної безпеки України. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану* : зб. наук. пр. МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ (м. Харків, 26 трав. 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 61–63.

4. Аніщенко В., Разумейко Н. Підготовка фахівців у системі професійної освіти. Формування професійної компетентності офіцерів сектору безпеки та оборони України на основі використання інтерактивних методів навчання. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум"*. 2022. Вип. 18 (Т. 174). С. 98–103. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/38> (дата звернення: 20.04.2024).

5. Клячко В., Білявець С., Діденко О., Дем'янюк Ю. Стан, проблеми та перспективи трансформації військової освіти в контексті реалізації стандартів НАТО. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки*. 2022. № 1 (28). С. 90–104. DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v28i1.958>.

6. Головня А. Ф., Белай С. В. Теоретичні основи вдосконалення професійного розвитку офіцерського складу Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2021. № 2 (77). С. 35–41. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2021/2/77/237377>.

7. Бунечко В. І. Напрями удосконалення підготовки працівників служби безпеки України, які беруть участь в адміністративно-деліктному процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Право*. 2015. Вип. 2 (34). С. 64–67. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.282450>.

8. Курбатов А. Удосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів НГУ щодо формування їх готовності до ведення бойових дій. *Молодь і ринок*. 2023. № 6 (214). С. 158–162.
9. Аніщенко В. О., Разумейко Н. С., Кужельний А. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх офіцерів сектору безпеки та оборони України. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум»*. 2022. Вип. 16 (Т. 172). С. 87–94. URL: erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/8573 (дата звернення: 23.05.2024).
10. Гавришук М. Педагогічні умови формування soft skills у майбутніх офіцерів Національної гвардії України в процесі професійної підготовки. *Молодь і ринок*. 2024. № 2 (222). С. 147–152.
11. Сліпенюк В. В., Клименко А. С. Удосконалення кадрового забезпечення СБУ в контексті реалізації політики національної безпеки України. *Ефективність державного управління*. 2023. № 1 (74/75). С. 75–80. DOI: 10.36930/507413.
12. Свистун В., Поливанюк В. Аналіз дефініції «професійна компетентність» військових фахівців. *Військова освіта*. 2023. № 2. С. 251–266. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2023-48/251-266>.
13. Ільченко О. Формування військово-професійної компетентності та військово-професійної культури майбутніх офіцерів як проблема наук про освіту. *Педагогічні науки*. 2023. № 82. С. 62–66. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2023.82.295099>.
14. Войтех О., Войтех К. Фахова компетентність офіцерів національного персоналу Збройних Сил України. *Військова освіта*. 2020. № 1 (41). С. 70–80. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2020-1/70-80>.
15. Козубцов І. Особливості змісту професійної компетентності офіцерів на оперативному рівні військової освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 13 (18). С. 282–293. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13\(18\)-282-293](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13(18)-282-293).
16. Зоран Комар. Психологічна стійкість воїна : підручник для військових психологів. Київ : Посольство Великої Британії в Україні, 2017. 185 с. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/2956> (дата звернення: 26.05.2024).
17. Психологічна готовність до ризику військовослужбовців Національної гвардії України : монографія / О. С. Колесніченко та ін. Харків : НА НГУ, 2019. 257 с. URL: https://books.ndcnangu.co.ua/knigi/Monohraf_Hotovnist_ryzyku.pdf (дата звернення: 29.05.2024).
18. Бойко В., Хомчак Р. Психологічна підготовка військових фахівців у конфліктах сучасності. *Військова освіта*. 2017. № 2 (36). С. 19–27. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2017-2/19-27>.
19. Нестеренко Н. В. Психологічна готовність військовослужбовців до діяльності в екстремальних умовах. Упорядники. *Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану* : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Київ, 24 трав. 2022 р. Київ, 2022. С. 214–216.
20. Калошин В. Соціально-психологічні особливості військовослужбовців та врахування їх в роботі з особовим складом. URL: <http://www.korekta-vvk.com/kocno/osnovy-pedagogiky-ta-psyh/osoblyvosti-ta-vrahuvannja> (дата звернення: 29.05.2024).
21. Кокун О. М., Мороз В. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Формування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання завдань за призначенням під час бойового злагодження : метод. посіб. Київ, 2021. 170 с. URL: <http://in1.com.ua> (дата звернення: 29.05.2024).
22. Попович О. І., Федак С. С., Романчук С. В. Спеціальна фізична підготовка як засіб адаптації до стрес-факторів навчально-бойової і бойової діяльності військовослужбовців. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 11. С. 88–90. URL: <https://sportpedagogy.org.ua/html/journal/2010-11/10poiaos.pdf> (дата звернення: 07.06.2024).
23. Вплив засобів спеціальної фізичної підготовки на формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійно-бойової діяльності / В. В. Пронтенко та ін. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2021. № 10 (141). С. 106–110. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/35668> (дата звернення: 07.06.2024).
24. Севрук І., Соколовська Ю. Морально-етичні аспекти діяльності цивільних та військових на території країни, що зазнала військової агресії: український досвід. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. 2022. № 41. С. 78–87. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.41.11>.
25. Приліпко М. О. Сутність категорії «добročесність військових посадових осіб». *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 3. С. 121–123. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/252492/249783> (дата звернення: 07.06.2024).
26. Кагановська Т. Є. Кадрове забезпечення державного управління в Україні : монографія. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна 2010. 330 с.
27. Кадрова політика і державна служба : навч. посіб. / за заг. ред. проф. С. М. Серьогіна. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2011. 352 с.
28. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 07.06.2024).

29. Матющенко С. С. Принципи та функції підготовки кадрів для Збройних Сил України. *Юридична наука*. 2019. № 5 (95). Т. 2. С. 25–32. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7e9a0247-449f-401f-bf81-6f373a373259/content> (дата звернення: 07.06.2024).

Стаття надійшла до редакції 23.09.2024 р.

UDC 37.09

**THE ESSENCE OF TRAINING PERSONNEL FOR SPECIAL PURPOSE STATE BODIES
AND MILITARY UNITS WITH LAW ENFORCEMENT FUNCTIONS IN THE FIELD
OF STATE SECURITY**

The practical component of training personnel for special purpose state bodies and military units with law enforcement functions in the field of state security is considered. Practical training focuses on conducting simulations, training exercises, as well as participating in real combat operations that provide the necessary knowledge and skills for the effective performance of service-combat tasks. The interdependence between training effectiveness and personnel's ability to respond to contemporary challenges in the field of state security is revealed. Special attention is paid to the development of conspiracy skill, camouflage, as well as specialized application of technical means. The impact of modern technology on personnel training is analyzed. It is determined that the active use of surveillance systems, unmanned aerial vehicles, electronic warfare tools and cryptographic devices significantly increases training effectiveness and personnel readiness for handling complex tasks in the field of state security. The necessity of comprehensive personnel training, which includes both theoretical and practical components, is substantiated, with a special focus on developing moral and ethical qualities, psychological resilience, analytical thinking, and the ability to make informed decisions under stress. Ultimately, this enables specialists to effectively perform their duties and respond to the constantly growing threats to state security.

Keywords: *state security, personnel training, practical training, technical means, secrecy, camouflage, surveillance systems, cryptography.*

Лук'яненко Віталій Сергійович – старший консультант центру організації освітнього процесу та наукової роботи Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0009-0004-5644-1910>